

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 25 ระบุว่า “รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬา และนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ และมาตรา 29 ระบุว่า” ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อชุมชนให้ชุมชนมีการจัดการด้านอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญา และวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการรวมทั้งเนื้อหาวิชาการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การพัฒนาระหว่างชุมชน (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน, 2547, หน้า 94)

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พุทธศักราช 2551 ตามมาตรา 6 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้อัตถุภาพ ใน (2) (ก) การเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย (ข) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีความหลากหลายทั้งส่วนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่วนที่นำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษา และมาตรา 11 เพื่อประโยชน์ในการจัดและพัฒนาการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยในส่วนราชการหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เพื่อดำเนินการในเรื่อง ตาม (1) จัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้ เช่น แหล่งการเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สื่อเทคโนโลยีที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2551, หน้า 3-5)

การศึกษาเรียนรู้ของมนุษย์สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดชีวิตทุกสถานที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากได้มีระบบการจัดการให้สถานที่เหล่านั้น มีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ เป็นสถานที่ที่เหมาะสม และอยู่ใกล้ผู้เรียนมากที่สุด มีการบริหารสื่อการเรียนการสอนทุกประเภทตามความต้องการของผู้เรียน จัดกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการพบกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ มีบุคลากรที่ทำหน้าที่อำนวยความสะดวก ให้คำแนะนำและคำปรึกษาและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องให้กับ

ประชาชนตลอดเวลา ซึ่งสถานที่ใดที่มีลักษณะดังกล่าวเรียกว่า “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน” (กรมการศึกษา
นอกโรงเรียน, 2546, หน้า 1)

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับ
ประชาชนในชุมชน เป็นสถานที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์
วิชาการ ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ
ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตให้ทันกับความ
เปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์และก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ การเสริมสร้างวิถี
ประชาธิปไตยและมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดตั้งอยู่ในชุมชน โดยจัด
กิจกรรมการศึกษาเพื่อป้องกันตามแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิต มีการบริหารจัดการกิจกรรม
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชนเพื่อให้บริการศึกษาแก่ประชาชนในชุมชน
การให้บริการสื่อทุกรูปแบบ ได้แก่ สื่อเอกสาร หนังสือ ตำรา แบบเรียนต่างๆ ตลอดจนเป็นศูนย์กลาง
ในการประสานงานของชุมชน และเป็นแหล่งข้อมูลการเรียนรู้ของชุมชน ถือว่าศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
เป็นของประชาชน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและจัดการศึกษาให้กับคนในชุมชน
รวมทั้งเป็นผู้ผลักดันให้เกิดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตลอดจนกิจกรรมอื่นๆ ของประชาชน
(ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร, 2546, หน้า 4-5)

ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของครูประจำศูนย์การเรียนรู้
ชุมชน สถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัด
นครศรีธรรมราช จำนวน 23 แห่ง ซึ่งปัจจุบันการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีครูประจำศูนย์
การเรียนรู้ชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการไม่เป็นไปตามมาตรฐานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตามที่สำนักงาน
ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้กำหนดไว้ให้สอดคล้องตามมาตรฐาน
การศึกษาชาติ และมาตรฐานการศึกษานอกระบบโรงเรียน ใน 3 ด้าน 6 มาตรฐาน 19 ตัวบ่งชี้ การวิจัย
ครั้งนี้ จะบ่งชี้ให้เห็นถึงความเป็นจริงในการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของครูประจำศูนย์
การเรียนรู้ชุมชน สังกัดสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครศรีธรรมราช
ทั้ง 23 อำเภอ จำนวนศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 151 แห่งว่า ได้มีการบริหารจัดการตามมาตรฐานของศูนย์
การเรียนรู้ชุมชนหรือไม่ และมีปัญหา อุปสรรค การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอย่างไรบ้าง
ผลการศึกษารั้งนี้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในดำเนินงานการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครศรีธรรมราช
ให้ได้ตามมาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตามที่สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
ได้กำหนดไว้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อต้องการทราบปัญหา อุปสรรค ที่มีต่อการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของครู ประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สถานศึกษาสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครศรีธรรมราช

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน ของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครศรีธรรมราช ตามมาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 3 ด้าน 6 มาตรฐาน 19 ตัวบ่งชี้ คือ การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตามมาตรฐานด้านผลผลิต มาตรฐานด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านปัจจัย

2. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา คือการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและปัญหา อุปสรรค ที่มีต่อการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตามมาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 3 ด้าน คือ มาตรฐานด้านผลผลิต มาตรฐานด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านปัจจัย

3. ขอบเขตประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 127 คน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางในการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวทางในการดำเนินงานการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 18 (3) เกี่ยวกับสภาพการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประกอบแผนพัฒนางานการศึกษานอกโรงเรียน ที่มุ่งเน้นให้สังคมและชุมชน

มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มาตรฐานการศึกษา ของชาติ มาตรฐานการศึกษานอกโรงเรียนการดำเนินการประกันคุณภาพ อำนวยการหน้าที่ การบริหาร จัดการตามบทบาทภารกิจของสถานศึกษา ไว้ดังนี้

1. การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมาตรฐานด้านผลผลิต 1 มาตรฐาน 5 ตัวบ่งชี้
2. การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมาตรฐานด้านกระบวนการ 4 มาตรฐาน 8 ตัวบ่งชี้
3. การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมาตรฐานด้านปัจจัย 1 มาตรฐาน 6 ตัวบ่งชี้

นิยามศัพท์เฉพาะ

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (Community Learning Center) หมายถึง เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรม เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชน เป็นสถานที่สร้างเสริมโอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอดและเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิชาการ ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนโดยเน้น กระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตให้ทันกับสภาวะเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์และก่อให้เกิด สังคมแห่งการเรียนรู้ การเสริมสร้างวิถีประชาธิปไตย มีคุณธรรมและมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง

ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึง ผู้รับผิดชอบปฏิบัติงานในลักษณะประจำศูนย์ การเรียนรู้ชุมชน โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้ในชุมชน ตามความต้องการและสภาพปัญหาของชุมชน รวมทั้งให้คำปรึกษา แนะนำ และอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน จัดและบริการข้อมูล ข่าวสาร สื่อการเรียนรู้ ประสาน ความร่วมมือกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้รู้ และหน่วยงานเครือข่าย โดยคำนึงถึงการจัดกิจกรรมที่ตอบสนอง ต่อนโยบายของรัฐ และนโยบายของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (Administration Community Learning Center) หมายถึง การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เกี่ยวกับการปรับปรุง การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้มีประสิทธิภาพ และได้ตามมาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 3 ด้าน 6 มาตรฐาน 19 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ มาตรฐานด้านผลผลิต มาตรฐานด้านกระบวนการและมาตรฐานด้านปัจจัย

มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านผลผลิต หมายถึง ผู้รับบริการมีความรู้ และทักษะ ตามวัตถุประสงค์ เป้าหมายของหลักสูตรและกิจกรรม

มาตรฐานด้านกระบวนการ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีเน้นผู้รับบริการเป็นสำคัญ การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย การจัดระบบบริการสื่อที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนา บุคลากรอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานด้านปัจจัย หมายถึง อาคาร สถานที่ บุคลากร ภูมิปัญญา งบประมาณ สื่อ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และการบริหารจัดการ ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นๆ ให้เป็น แหล่งการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ประโยชน์ของการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นประโยชน์ ดังนี้

1. ได้ทราบการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. ให้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครศรีธรรมราช ให้ได้ตามมาตรฐาน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
3. ได้ทราบปัญหาอุปสรรค การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในการนำข้อมูลไปวางแผน พัฒนาปรับปรุง และแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครศรีธรรมราช